

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.23.1>

Volume 9/3

2025 p. 1-22

TÜRKİYE’DE UYGULANAN CEZA ADALET SİSTEMİNE VE UYGULANAN CEZALARA SOSYOLOJİK BAKIŞ: KOCAELİ ÖRNEĞİ¹

SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE ON THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM AND THE PUNISHMENTS IMPLEMENTED IN TURKEY: THE KOCAELİ EXAMPLE

Burhan ULUCANLI*

Nurgün OKTİK**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de uygulanan ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara ilişkin toplumdan katılımcıların görüşlerini ceza sosyolojisi yaklaşımından Kocaeli örneğinde incelemek ve ülkemizde son zamanlarda özellikle medyada söylem olarak yoğun bir şekilde tartışılan cezasızlık algısının toplumsal bir gerçekliği olup olmadığını anlamaktır. Nitel araştırma tekniğinin uygulandığı saha çalışmasında, Kocaeli il sınırları içerisinde yaşayan denetimli serbestliğe tabi olmamış 18 yaş ve üstü 47 gönüllü yetişkin kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların ceza kavramına teorik farkındalığının anlamlı ölçüde yüksek olduğu, ancak Türkiye ceza adalet sistemindeki uygulamalar açısından ceza kavramına farkındalıklarının düşük kaldığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların büyük kısmının Türkiye ceza adalet sistemindeki ceza uygulamalarına yönelik olumsuz bakış açısı içinde olduğu, ceza adalet sisteminde uygulanan cezaları yeterli ve adil bulmadığı, suç işleyen herkesin hak ettiği cezayı çekmediğini düşündüğü, vicdanlarında onaylanmadığı ve bu nedenle katılımcılar nezdinde uygulanan cezaların toplumsal meşruiyetinin sağlanamadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla araştırmada, Türkiye ceza adalet sistemi uygulamalarında cezasızlık algısına yönelik toplumsal bir gerçekliğin bulunduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan araştırmada, bir kısım katılımcının

¹ Bu makale, Burhan ULUCANLI’nın Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Nurgün OKTİK danışmanlığında “Bir Cezalandırma Sistemi Olarak Denetimli Serbestliğe Toplumun ve Uzmanların Bakışı: Kocaeli Örneği” başlıklı (2025) devam etmekte olan doktora tezinin bir kısım araştırma bulgularından hareketle yazılmıştır.

* Doktora Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Doktora Programı. E-mail: burhanulucanli@hotmail.com, ORCID: 0009-0000-8189-2466, İstanbul, Türkiye.

** Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İTBF Dekanı, E-mail: nurgunoktik@maltepe.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4910-9464, İstanbul, Türkiye.

cezasızlık kanısına medya haberlerinden ulaştığı görülmüştür. Genel olarak ulaşılan bu sonuçlar ile katılımcıların uygulamalar yönünden ceza kavramına farkındalıklarının düşük kalması birlikte değerlendirildiğinde, oluşan cezasızlık algısında medyanın da etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, ayrıca ceza adalet sisteminde uygulanan cezalar konusunda, topluma söyleme dayalı olmayan güvenilir bilgilerle farkındalık kazandırılmasının önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Cezalandırma, Ceza Adalet Sistemi, Ceza Sosyolojisi, Cezasızlık Algısı.*

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the views of public participants on the criminal justice system and penalties implemented in Turkey, using a sociology of punishment, in the case of Kocaeli, and to understand whether the perception of impunity, which has recently been intensely discussed in Turkey, particularly in the media, has a social reality. In this field study, which employed qualitative research technique, in-depth interviews were conducted with 47 volunteer adults aged 18 and over living within the provincial borders of Kocaeli who were not subject to probation. The findings indicate that while participants demonstrated a significantly high level of theoretical awareness regarding the concept of punishment, their awareness of how punishment is practiced within Turkey’s criminal justice system remained relatively low. Moreover, a majority of participants expressed a negative view toward the penal practices of the Turkey criminal justice system, considering them neither sufficient nor just. Many believed that not all offenders receive the punishment they deserve, and that the punishments lack moral approval in the eyes of society. Therefore, the study concludes that the punishments implemented do not possess social legitimacy from the perspective of the participants. The research thus reveals the existence of a social reality underpinning the perception of impunity in Turkey’s criminal justice practices. Additionally, it was found that some participants formed their belief in impunity through exposure to media coverage. When these findings are considered alongside participants’ generally low awareness of actual criminal justice practices, it becomes evident that the media plays a role in shaping the perception of impunity. This highlights the importance of providing the public with reliable, non-discursive information to foster a more informed and accurate understanding of the criminal justice system.

Keywords: *Punishment, Criminal Justice System, Sociology of Punishment, Perception of Impunity.*

Giriş

Türkiye’de son yıllarda özellikle televizyon, gazete, internet vb. medyada sıkça gündeme gelen konulardan biri toplumdaki cezasızlık algısıdır. Türkiye’de 63 Baro’nun 04.02.2024 tarihinde yaptığı ortak açıklamada, toplumda infiale sebep veren suç olaylarının faillerinin daha önce bir veya birden fazla suçtan dolayı ceza aldığıının medyada haberlere yansımaları, toplumda genellikle Türkiye’de suç işleyenlerin hak ettiği cezayı tam çekmediği ve eylemlerinin cezasız kaldığı algısını güçlendirdiği belirtilmektedir

(<https://ankarabarusu.org.tr/duyuru/9f926bb6-c37a-11ee-afde-000c29c9dfce>). Diğer yandan, “cezasızlık algısı” terimi internette tarandığında, son bir yılda (31.05.2024-31.05.2025) 10.800 haber görüntülenmektedir (<https://www.google.com/search?q=cezasızlık+algısı>). Toplumdaki cezasızlık algısı araştırılarak bir çözüm bulunmadığı takdirde bu algının daha da artabileceği öngörülmektedir. Bir cezalandırmanın toplumda meşruiyetinin kabul edilmesi, adil olmasına bağlı olduğundan ceza adaleti uygulamalarının toplum tarafından belli bir düzeyde kabul görmesi ve güvenilmesi iyi işleyen bir sistem için gereklidir. Diğer yandan Garland’a göre, ceza adaleti sisteminde daha önce uzmanların ve hatta uygulayıcıların yönlendirdiği ceza politikası modelinden, son yıllarda özellikle mağdurun ve halkın endişe, korku gibi ifade edici duygularla popülist bir şekilde yönlendirdiği sisteme doğru önemli bir kayma olmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın ve kriminolojik bilginin değeri azaltılmıştır ve onun yerini “deneyimin”, “sağduyunun”, “herkesin bildiğinin” sesi almıştır (2001:13).

Bu çalışma, halktan katılımcıların Türkiye ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara bakışını sosyolojik perspektiften anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında yapılan literatür taramasında konuya ilişkin yurt dışında çok sayıda çalışmanın bulunduğu görülmüş, ancak Türkiye’de konuya dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genellikle yazılı-görsel medyada konuya ilişkin bilimsel nitelik taşımayan ve kanaat belirten -yukarıda atıf yapılan türden- bazı bildiri, haber gibi yazıların olduğu görülmektedir. Konunun Türkiye’de son yıllarda özellikle medyada çokça tartışılmasına rağmen bilimsel yönden araştırılmaması, bu alanda bir boşluk oluşturduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara, toplumun nasıl baktığının sosyolojik perspektiften anlaşılması önem arz eden bir konudur.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Burada öncelikle meselenin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak yaptırım, ceza, ceza adalet sistemi, cezasızlık ve suç korkusu kavramları açık hale getirilmekte, ardından konuyu sosyolojik yaklaşımla anlamayı sağlayacak teorik çerçeveye değinilmektedir.

1. 1. Temel Kavramlar

Yaptırım ve Ceza

Yaptırım, bir toplumun önemli sayıdaki üyesinin bir davranış biçimine gösterdiği tepkiye işaret etmektedir. Bu gösterilen tepki toplum tarafından onaylanan türden bir davranış ise pozitif yaptırım (ödül); şayet onaylanmayan türden bir davranış ise negatif yaptırım (ceza) olmaktadır (Radcliffe-Brown, 1993: 135). Bir toplumda sapma ve suç, sosyal birlikteliğe zarar verdiği için onanmayan toplumsal bir olgudur ve bu nedenle negatif yaptırımı gerektirir. Bu bağlamda negatif bir yaptırım olarak ceza, belli bir toplumda ve zamanda suç olarak belirlenen davranışlara karşı, sosyal birlikteliği sağlama ve koruma amacı doğrultusunda toplumsal kurum olarak tesis edilen ve tatbiki sırasında sosyal olguya

dönüşen bir tepki biçimi olarak tanımlanabilir. Tanımda belirtilen nihai amacına ceza; “adaleti sağlama”, “caydırma”, “bedel ödetme/intikam alma”, “onarma”, “kontrol/disipline etme” ve “rehabilitasyon/topluma kazandırma” uygulamalarıyla ulaşmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan cezanın, insanlık tarihinde uzun ve karmaşık bir evrimi olduğu söylenebilir. Bu nedenle tarihsel süreçte cezalandırmanın kurumsal değişimini kısaca ele almak çalışmanın kavramsal çerçevesine katkı sunacaktır. Durkheim (1960) *The Division of Labor in Society* (Toplumsal İş Bölümü) isimli çalışmasında, insanlar arasındaki bağın güçlü olduğu, hepsinin benzer faaliyetlerde bulunduğu ve benzer sorumluluklara sahip olduğu geleneksel toplumları mekanik dayanışma ile açıklamıştır. Buna karşılık, insanlar arasındaki farklılıkların ve herkesin farklı görevleri olduğu modern toplumları ise organik dayanışma ile açıklamıştır. Durkheim, mekanik dayanışmaya sahip bir toplumda cezalandırıcı hukukun hâkim olduğunu belirtmektedir. Bu toplumlarda ortak ahlaki değer sistemlerine karşı herhangi bir saldırı anında toplumun çoğunluğu tarafından büyük tepki gösterilebilmektedir. Buna karşın, Durkheim, organik dayanışmaya sahip bir toplumda, suçlular cezalarını verilen zararı karşılayıcı bir şekilde çekebildiğini söylemektedir; ayrıca Durkheim’a göre organik dayanışmanın olduğu bazı toplumlarda idam gibi ağır cezalandırıcı yasalar kısmen varlığını sürdürmekte ise de özellikle küçük suçlarda genellikle eski haline getiren, tazmin eden hukuk hâkimdir. Önkale’a göre, günümüzde cezalandırmanın asıl amacı ceza vermekten çok suç üzerine düşündürmeyi sağlamak, farkındalık kazandırmak ve suç tekrarını önlemek için iyileştirmektir (2013: 324).

Ceza Adalet Sistemi

Özbek’e göre, suç bir haksızlıktır ve cezalandırma bu haksızlığı gidermenin bir aracı ve adaletin gereğidir. Sadece adil bir ceza ile cezalandırma, insan vicdanı tarafından onaylanır ve herkes tarafından kabul görür. Bu durumda hem şüpheli, sanık ya da mahkûm için hem mağdur için hem de bu ikisinin toplamı olan toplum ya da onu temsil eden devlette adalet sağlanmalıdır (2005: 96). Çeçen’e göre sosyal bir olgu olarak suç, toplumsal düzeni bozmakta ve adaleti ortadan kaldırmaktadır. Bir toplumsal olgu olan cezalandırma ise toplumda suç ile bozulan adalet dengesinin yeniden kurulmasını sağlamaktadır. Cezayı ortaya çıkaran, adaletin bir gereksinimidir. Cezanın ölçüsünü belirleyen bozulan adalet dengesinin şiddetidir. Cezalandırmanın amacı kişinin suçlu davranışını düzeltip insanı kazanmak, diğer bireylerin adalet duygularını onarmak ve toplumdaki suç eğilimlerinin önüne geçmektir (1993:58). Suçtan caydırıcılık ve suçluların yeniden topluma kazandırılması, ceza adalet sisteminin en temel amaçlarından biridir (Topçuoğlu, 2015:168). Adalet ile ceza kavramları, birbirleri ile yakından ilişkili kavramlardır. Adalet; herkese hakkını verme, hakkı gözetme, adil olma, doğruluktan ayrılmama, doğruyu gösterme vb. anlamlara gelmektedir (Tokdemir, 2017: 77). Nitekim ceza adaleti kavramı, Özbek’e göre daha geniş açıdan toplumda suçun önlenmesi ve suçlunun iyileştirilmesini de kapsamaktadır. Ceza adaleti, suçtan önce ve suçtan sonra yaptırımın belirlenmesi ve belirlenen yaptırımın uygulanması aşamalarındaki adaletin toplamıdır. Bu nedenle ceza adaleti, öncelikle onu uygulayan açısından ele alınmalıdır. Modern toplumlarda cezayı

devlet uygulamaktadır. Bu nedenle ceza adaleti ve âdil devlet kavramları birbiriyle örtüşmektedir. Ceza adaleti söz konusu olduğunda, devletin cezalandırma eylemine ilişkin belirli kurallara uyarak adil bir şekilde yapıp yapmadığını göz önüne almak gerekmektedir. Adil bir yargılama, âdil bir cezalandırma ile aynı anlama gelmektedir. Toplam ceza adaletinin sağlanması için bir suça karşı cezanın belirlenmesi sürecinde verilen ceza ve cezanın infazı, hem fail bakımından yararlı ve güvenli olmalı hem de mağduru tatmin etmelidir. Ceza hukukunun varlık nedeni, yasal olarak adaleti sağlamaktır; fakat yasal adalet mutlak eşitlikçi bir şekilde her zaman gerçek adaleti sağlayamayabilir. Bu nedenle ceza adalet sisteminde olması gereken hukuk idesi olarak yasa-üstü adalet gereksinim duyulur ve sistemin adilliği bu değerlendirme ölçütüyle belirlenir. Bu itibarla adalet, ceza hukukunun bir idealidir. Öyleyse ceza adaleti, kanun yapıcı açısından yeni kurallar belirlerken başvurduğu bir değerlendirme ölçüsü; ceza hukuku açısından onun hayata geçirme amacını taşıması; bireyler bakımından ise uygulamanın takındığı tavidir (Özbek, 2005: 96, 97).

Cezasızlık

Suç işleyenlerin adil bir şekilde cezalandırılmaması, insan vicdanı tarafından onaylanmamakta, toplum tarafından kabul görmemekte ve cezasızlık algısına yol açabilmektedir. Cezasızlık (impunity), Birleşmiş Milletler (BM) literatüründe genellikle insan hakları hukukuna özgü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki cezasızlık kavramının tanımlama çabalarında genellikle insan hakları raporlarının kullanıldığı görülmektedir. BM Ekonomik ve Sosyal Konsey, İnsan Hakları Komisyonunun 2005 yılında yapılan altmış birinci oturumunda cezasızlık şöyle tanımlanmıştır:

Cezasızlık, ihlallerin faillerinin -ister cezai, ister hukuki ister idari veya disiplin yargılamaları yoluyla olsun hesap vermelerinin; suçlanmalarına, tutuklanmalarına, yargılanmalarına ve suçlu bulunmaları halinde uygun cezalara çarptırılmalarına ve mağdurlarına tazminat ödenmesine yol açabilecek herhangi bir soruşturmaya tabi tutulmamaları nedeniyle, hukuken veya fiilen imkânsız olması anlamına gelir (United Nations Economic and Social Council, E/CN.4/2005/102/Add.1, 2005: 6).

Diğer taraftan Viñuales (2007), bu tanımlı göz önünde tutarak cezasızlık kavramı üzerine yaptığı saptamada, suç işleyen kişi cezalandırıldığı halde sonrasında çıkarılan özel ya da genel aflarla cezasızlığa dönüşebileceği, dolayısıyla bu kavramın infaz süreçlerini de kapsadığını vurgulamıştır (akt. Şirin, 2019: 1579, 1580). Yukarıda ele alınan tespitler ışığında genel olarak cezasızlık kavramı, toplumda yasaklılığı ve uyulmadığında yaptırım yasalarla belirlenmiş adli, idari her türlü hukuksal kuralı çiğneyen kişilere hak ettiği ceza ve tedbirin uygulanmadığı ya da çekitirilmediği ve bundan dolayı toplumda adaletin sağlanamamasıyla sonuçlanan bir durum olarak tanımlanabilir.

Suç Korkusu

Suç korkusu kişisel düzeyde endişe, paranoya ve buna benzer başka psikolojik problemlere yol açan; sosyal düzeyde güvensizlik, önyargı ve ayrımcılığa neden olan, aşırı olması durumunda bireylerin yaşam kalitesini etkileyen toplumsal bir olgudur (Curiel ve Bishop, 2018: 2).

1. 2. Teorik Çerçeve

Maruna ve King, Walker ve diğerlerinin (1988) yaptığı belirlemeden hareketle, her şeyden önce bir yapı olarak cezalandırıcılığın yeterince anlaşılmadığını, literatürde bu teorik yapının nasıl tanımlanacağına dair çok az fikir birliği olduğunu ve bunun da anlamlı ampirik yaklaşımları zorlaştırdığını vurgulamaktadır (2004: 88). Tyler ve Boeckmann, suç ve cezalandırmada kamusal tutumları anlamaya yönelik “araçsal teori” ve “ifade edici veya sembolik teori” olmak üzere genellikle iki temel teorik çerçeve olduğunu belirtmektedir. Onlara göre araçsal teori, insanların öncelikle davranış kontrolü ve caydırıcılığa odaklandığını savunur. Bu model, kamuoyunda endişe kaynağının suç sorununun ciddiyeti ve buna mahkemelerin etkisizliği hakkındaki kararlarda yattığını göstermektedir. Araçsal teorisinin temel önermesi, insanlar kendilerini ve topluluklarını somut suç tehditlerinden korumaya motive olduklarından verilen cezalara tutumlarında kişisel korkuları belirleyici olmaktadır. Araçsal model, kural ihlaliyle ilgili endişeleri suç ve tehlikeyle ilgili kararlara ilişkilendirir. İnsanlar kendilerinin, ailelerinin veya topluluklarındaki diğer kişilerin zarar görmesinden korktukları için suç işleyenleri cezalandırmayı desteklemektedir (1997: 239, 240). Tyler ve Boeckmann, yapılan birçok çalışmanın hem suç mağduriyetiyle ilgili kişisel korkuların hem de suçun sosyal sorunuyla ilgili endişelerin, etkileri küçük olmasına rağmen toplumun cezai politikalara desteğinin artması yönünde olduğunu söylemektedir. Ayrıca araçsal teori kapsamında Zimring ve Hawkins’ın 1995 yılında yaptıkları *Is American Violence a Crime Problem?* (Amerikan Şiddeti Bir Suç Sorunu mu?) adlı çalışmayı örnek vermektedir. Bu çalışmada 1994’te Kaliforniya’da kabul edilen -sanığın ciddi suçlardan iki kez mahkûm olması halinde, daha sonra küçük de olsa işlediği her suçtan ömür boyu hapis cezası veren (<https://law.stanford.edu/three-strikes-project/three-strikes-basics/>)- “Three strikes and you’re out” yasasına halk tarafından verilen desteğin şiddet içeren suç mağduriyeti korkusuyla bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır (1997: 240). Diğer taraftan, araçsal teori çerçevesinde yapılan ampirik kamuoyu araştırmalarının araçsal olana çok fazla odaklandığı, sadece kamuoyunun rasyonel veya bilgiye dayalı yönünü yakaladığı ve ifade edici duygusal tarafını göz ardı ettiği için eleştirilmiştir (Maruna ve King, 2004: 92).

Araçsal görüşe karşı alternatif bir yaklaşım olarak ifade edici ya da sembolik teori, cezalandırıcı tutumların ahlaki-duygusal-ifade edici bir işlevi olduğunu öne sürer. Buna yönelik yapılan literatür incelemesinden, alanda oldukça zengin bir teorik çalışma geleneği bulunduğu anlaşılmaktadır. Cezanın sembolik veya ifade edici amaçlarına ilişkin

sosyolojik tartışmalar Mead'in (1918) *The Psychology of Punitive Justice* (Cezalandırıcı Adaletin Psikolojisi), Durkheim'in (1960) *The Division of Labor in Society* (Toplumsal İş Bölümü) adlı çalışmalarından günümüzde diğerlerinin çağdaş çalışmalarıyla devam etmektedir. Teoriyi kapsamlı bir şekilde ele alan Durkheim'e göre ceza, ahlak ve sosyal dayanışma meselesi olan bir toplumsal kurumdur. Toplumdaki güçlü ahlaki dayanışma bağlarının varlığı, cezaların ortaya çıkmasına neden olan koşullardır. Ceza, toplumun norm ve değerlerinin ritüel bir şekilde korunmasını ve yeniden doğrulanmasını sağlamaktadır. Suçlar, tüm dürüst bireylerin vicdanlarını yaraladığından, toplumda onların cezalandırılmasına yönelik öfkeli bir tepki verilmesine yol açar ve intikam için tutkulu bir arzuyu tetikler. İntikam, cezalandırıcı eylemlerin temelini oluşturan birincil motivasyondur. Durkheim'e göre hem geleneksel hem de modern toplumlarda ceza hukuku, toplumun norm ve değerlerine zarar veren suçluya karşı ortak duygusal-ifade edici bir tepkiye dayanmaktadır. Dolayısıyla ona göre cezayı, davranışın rasyonel kontrolü için hesaplanmış bir araç olarak düşünmek, onun temel karakterini gözden kaçırmaktır (Garland, 1990). Bu teorik model çerçevesinde önemli araştırmalar yapılmıştır. Maruna ve King, Tyler ve Boeckmann'ın araştırmalarında sembolik teoriye destek bulunduğunu ve cezalandırıcılığa yönelik toplum için "aile değerlerinin bozulmasına ilişkin endişeler ve nüfus çeşitliliğinden kaynaklanan toplumsal uyum eksikliğine ilişkin endişeler" şeklinde iki yönün çok önemli olduğu sonucuna vardıklarını söylemektedir (2004: 94). Stalans'a göre, halkın cezaya yönelik tutumları daha çok duygusal görüldüğünden birçok araştırma, insanların genel tutumlardan nasıl etkilendiği ve suçlularla ilgili önceki tutum ve inançların ayrıntılı davalar için ceza tercihlerini nasıl etkilediği hakkındaki kritik konuyu ihmal etmektedir (2002: 25). Diğer taraftan Hough ve Roberts (2007), halkın cezaya karşı tutumlarının son derece duygusal bir fenomen olduğundan doğru ölçülmesinin zor olduğunu vurgulamaktadır (akt. Gelb, 2008: 2).

David Garland, 1990 yılında *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory* (Ceza ve Modern Toplum: Sosyal Teori Üzerine Bir Araştırma) adlı kitabı ve bu çalışmaya bağlı olarak 1991 yılında kaleme aldığı *Sociological Perspectives on Punishment* (Ceza Üzerine Sosyolojik Perspektifler) adlı makalesiyle yukarıda değinilen araçsal ve sembolik teoriyi birleştirerek ceza sosyolojisine yeni bir perspektif kazandırmıştır. Garland, çoğu zaman cezanın sosyolojik çalışmalarında araştırılan konunun sırasıyla araçsal analiz ve sembolik analiz şeklinde ikiye ayrıldığını, özellikle araştırmada araçsal bir gerekçe bulunamamışsa bir tür sonradan düşünme olarak sembolik analize geçme eğiliminde bulunduğunu; ancak araştırmalarda bu şekilde cezayı bölerek düşünmenin kesinlikle yararlı olmadığını belirtmektedir. Çünkü ona göre, cezaya dair araçsal uygulamalar her zaman kültürel zihniyetler ve duyarlılıklar bağlamında tasarlanmakta, böylece araçsal ve sembolik formlar bir ve aynı olmaktadır (1990: 226, 227). Diğer yandan, cezalandırma uygulaması, suçlularla başa çıkmak için araçsal süreçte etkin bir unsurdur. Ancak ceza beyanı, mahkeme salonunun ötesinde geniş bir izleyici kitlesi tarafından okunabilen ve anlaşılabilen sembolik bir ifade de taşır (1990: 287). Garland'ın argümanında, herhangi bir ceza incelemesine yönelik cezayı karmaşık bir sosyal kurum olarak düşünme kararlılığı

bulunmaktadır. Ceza, suçlularla başa çıkmak için yasal-idari bir araçtır. Ama aynı zamanda devlet iktidarının bir ifadesi, kolektif ahlakın bir ifadesi, duygusal ifade için bir araç, ekonomik olarak koşullandırılmış bir sosyal politika, mevcut duyarlılıkların somutlaşmış hali ve kültürel bir ahlak sergileyen ve sosyal bir kimlik yaratmaya yardımcı olan bir dizi semboldür (1990: 322, 323). Garland, çalışmasında ceza sosyolojisine ilişkin yaptığı belirlemelerin genel bir ceza teorisi anlamına gelmediğini söylemektedir. Böyle bir teori üretmek için ahlaki, politik, ekonomik, kültürel, yasal, idari ve penolojik koşulların ceza alanında nasıl birleştiğini ve ceza biçimlerini nasıl şekillendirdiğini göstermekten daha fazlasını yapmak gerekir veya cezai tedbirlerin yasaları uygulamaya, nüfusları düzenlemeye, siyasi otoriteyi gerçekleştirmeye, duyguları ifade etmeye, dayanışmaları artırmaya, bölünmeleri vurgulamaya ve kültürel anlamları aktarmaya nasıl hizmet ettiğini göstermekten daha fazlasını yapmak gerekir. Hatta bundan daha da ileri gitmek ve bu etkileşimli güçlerin, etkileşimlerinin kesin örüntüsünü belirten, düzenli nedensel dizileri tanımlayan ve zaman içinde makul ölçüde sabit olan belirleme ve yapılandırma ilkelerini ortaya koyan bir modelini oluşturmak gerekir. Ayrıca Garland’a göre, ceza sosyolojisinin ceza kavramına ilişkin genel bir teoriye ihtiyacı yoktur; çünkü cezanın nedenleri, biçimleri ve sonuçları hakkında tek bir teorik model oluşturmaya yönelik herhangi bir girişim yanlış anlaşılabilir. Bunun bir nedeni, cezanın yalnızca sınırlı anlamda tek ve birleşik bir varlık olarak var olması, yani cezai yaptırımları uygulama yetkisine sahip, hukukla kurulmuş, sınırlı bir kurumsal alan olmasıdır. Herhangi bir zamanda bu alanın sınırları az çok belirlenebilir ve tanımlanabilir, bu da onun bileşimi, işlevleri, cezai olmayan kurumlarla ilişkisi vb. hakkında mantıklı bir şekilde konuşmamızı sağlar. Aynı zamanda bu, hükümetlerin bir ölçüde birlik sağlayan ve bu karmaşık uygulama ve prosedürler dizisine bir miktar tutarlılık kazandıran ceza politikaları geliştirmelerine de olanak tanır. Ancak, diğer birçok açıdan ceza, kurumsal bir kompleksin parçası olan çok sayıda farklı unsuru kapsayan genel bir terim olarak görülmelidir. Çünkü ceza sistemleri, her birinin kendi tarihi, kendi belirleyicileri ve kendine özgü etkileri olan belirli kurumlardan, kuruluşlardan, politikalardan, makamlardan, aygıtlardan, kurallardan, prosedürlerden, inançlardan, stratejilerden, retoriklerden ve temsillerden oluşur. Hapishaneyi ortaya çıkaran belirli koşullar, denetimli serbestlik hizmetine yol açan koşullar değildir, tıpkı elektronik kelepçenin elektrikli sandalye ile aynı şekilde açıklanamaması gibi. Ceza politikası -ki kendisi çeşitli iç ve dış güçlere yanıt olarak sürekli değişmektedir- tüm bu farklı kurumları ve yaptırımları kullanır ancak politika formülasyonu ve ilgili karar alma süreçleriyle ilgili kendi terimleriyle bir açıklama gerektirir (1990: 319, 320). Garland (1991), bu belirlemelerden hareketle sosyolojik olarak cezayı, merkezi olarak suçun kontrolüyle ilgili olabilecek, ancak yine de tarihsel ve toplumsal güçlerin bir bütünü tarafından şekillendirilen ve suçlu popülasyonunun çok ötesine uzanan bir önem ve etki yelpazesine sahip toplumsal bir kurum olarak tanımlamaktadır. Ceza sosyolojisini ise cezanın sosyal temellerini keşfetmeye, belirli cezalandırma tarzlarının sosyal sonuçlarını araştırmaya, cezalandırmanın sosyal eylem yapıları ile kültürel anlam ağlarını ortaya çıkarmaya ve modern cezanın karakteristik işlevleri, biçimleri ve etkilerini incelemeye çabalayan

yaklaşım olarak belirlemektedir. Bu bağlamdan yola çıkan Garland, ceza sosyolojisinin cezanın yorumlayıcı bir analizini yapmak için bir çerçeve sunduğunu belirtmektedir. Ona göre ceza sosyolojisi, cezaya dışarıdan görüldüğü biçimiyle olduğu gibi bakar ve cezanın daha geniş bir toplumsal ağ tarafından sağlanan toplumsal süreçlerinin ayırt edici bir hizmet sağlayıcısı olarak rollerini anlamaya çalışır. Buna yönelik olarak ceza sosyolojisi şu sorulara cevap arar: "ceza hangi sosyal işlevleri yerine getirir?", "ceza kurumlarının diğer kurumlarla ilişkisi nedir?", "ceza kurumları ortak toplumsal düzene, devlet gücüne, sınıf egemenliğine veya toplumun kültürel yeniden üretimine nasıl katkıda bulunur?" ve "cezalandırmanın istenmeyen sosyal etkileri, işlevsel başarısızlıkları ve daha geniş sosyal sonuçları nelerdir?". Ayrıca Garland, "penolojik" ve "felsefi" yaklaşımların cezaya içeriden, sağduyuya dayalı baktığını ve örtük bazı temel kavramlara dayandığını söylemektedir. Buna karşın ceza sosyolojisi, penoloji biliminin suç kontrolüne yönelik ceza yaklaşımından ya da ceza felsefesinin ahlaki sorun olarak ceza yaklaşımından potansiyel olarak daha kapsamlı ve daha gerçekçi bir açıklama sunabilir. Ceza sosyolojisinin amacı, bu yaklaşımların oldukça kötü işlenmiş, sağduyuya dayalı yalnızca bazı kavramlarına güvenmek yerine "ceza nedir?" ve "ne tür sosyal amaçlara hizmet eder?" sorularından yola çıkarak cezalandırmanın sosyolojik bir analizini yapmak, cezayla ilgili yapılan temel varsayımları yeniden gözden geçirmektir. Ceza sosyolojisi, bu amaçlar çerçevesinde uygulandığında, cezalandırma süreçlerini düzenleyen toplumsal güçler ve bu süreçlerin kendi içinde ürettiği çeşitli toplumsal sonuçlar hakkında bilgilendirici olacaktır (Garland, 1991: 119, 120).

Bu araştırma Türkiye’de uygulanan ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara toplumda daha önce denetimli serbestliğe tabi olmamış katılımcıların bakışını anlamaya odaklandığından, çalışmada, konuya dair Garland’ın araçsal ve sembolik teoriyi de kapsayan ceza sosyolojisi yaklaşımı benimsenmiştir. Garland’ın yaklaşımı, cezanın ve buna yönelik ceza uygulamalarının sosyal etki ve sonuçlarına yönelik toplumsal tutumların sosyolojik gerçekliğini anlamaya büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada katılımcıların görüşleri üzerinden aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Topluma göre ceza nedir?
- Toplum Türkiye’de ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara nasıl bakmaktadır?
- Türkiye ceza adalet sistemi uygulamalarında toplum suçların cezasız kaldığını düşünmekte midir?

2. Yöntem

Nitel araştırma tekniğine göre tasarlanan bu çalışmada, katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Çalışmada bu yaklaşımının seçilmesinin nedeni, nitel araştırmaların esnek ve keşfedici özelliği ile daha önce fazla çalışılmamış ve daha detaylı veri toplamının zor olduğu konularda araştırma verilerinin yeni verilerle

çeşitlendirilip derinlemesine anlamaya izin vermesidir. Çalışma, araştırılan bir sosyal gerçekliğe ondan etkilenenlerin nasıl baktığını; konu hakkında ne düşündüğünü anlam dünyaları ve deneyimleri üzerinden keşfetmeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın araştırma ortamı Kocaeli ilidir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2018-2024 yılları arası iç göç istatistiklerine göre; İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa ve Kocaeli diğer illere göre açık farkla en çok göç alan illerdir. Bu iç göçlerin iş bulma, tayin, eğitim, medeni durum değişikliği, daha iyi yaşam koşulları vb. nedenlerle gerçekleştiği anlaşılmaktadır (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2024-54082>). Çalışmada araştırma ortamı olarak Kocaeli ilinin seçilmesinin nedeni, Türkiye’nin en çok iç göç alan altı ilinden biri olan Kocaeli’nde yaşayan vatandaşların farklı sosyo-demografik özelliklerinin daha zengin bakış açılarına ulaşma imkanını sağlayabilecek olmasıdır. Katılımcıların seçilmesinde, evrenin farklı bölgelerinden farklı demografik özelliklere sahip olmasına gayret edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, Kocaeli ilinin farklı bölgelerinde ve kamuya açık farklı sosyal mekânlarında yapılmıştır. Nitel olarak tasarlanan bu çalışmada herhangi bir genelleme iddiası bulunmadığından olasılığa dayanmayan amaca yönelik örnekleme tekniği kullanılmış ve örneklem amaçsal olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak seçilen katılımcılara araştırmacı, öncelikle çalışmanın konusu ve amacına ilişkin bilgi vermiş; daha sonra görüşmeye gönüllü olan katılımcıya yöneltilen “daha önce denetimli serbestlik sistemine tabi oldunuz mu?” sorusuna “hayır” cevabı veren 18 yaş ve üstü 47 yetişkin kişi ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde ses kaydına izin veren katılımcılardan kayıt alınmış, izin vermeyen katılımcılarla yapılan görüşmelerde ise not tutulmuştur. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulmasına büyük önem verilmiştir. Yapılan görüşmelerde, yarı yapılandırılmış ve konuşma sırasında konu hakkında daha detaylı bilgiler toplanabilmesi için ucu açık sorulardan oluşan bir görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılarla görüşmeler 30 dakika ile 1 saat arası değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Saha verileri, Maltepe Üniversitesi Etik Kurulunun 02.05.2024 tarih ve 2024/09-04 sayılı onayı ile 02.05.2024–30.09.2024 tarihleri arasında yaklaşık 5 aylık sürede toplanmıştır. Araştırmada derinlemesine görüşmelerden elde edilen nitel veriler, tematik ve betimsel analize tabi tutulmuş, katılımcı görüşlerinden temsil değeri en yüksek olan örneklerle yer verilerek çalışmanın kavramsal-kuramsal çerçevesi ve literatür eşliğinde irdelenmiştir.

3. Bulgular ve Değerlendirme

Bu bölümde, öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ardından katılımcılardan elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

3. 1. Demografik Bulgular

Katılımcıların demografik bilgilerine Tablo 1’de yer verilmiştir. Tabloda yer alan katılımcılar, araştırma bulgularının analizinde kullanılmak üzere benzersiz kodlarla

anılmaktadır. Bu kodlar erkek katılımcılar için Toplum+Numara+Erkek (Örn.T34E), kadın katılımcılar için ise Toplum+Numara+Kadın (Örn.T41K) şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.

Kod	Yaş	Yaşadığı Yer	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Mesleği	Çalışma Durumu	Ekonomik Durumu
T1E	18	Kocaeli	Bekâr	Lise	Öğrenci (Lisans)	Çalışmıyor	Orta
T2E	20	Kocaeli	Bekâr	Lise	Öğrenci (Lisans)	Çalışmıyor	Orta
T3K	20	Kocaeli	Bekâr	Lise	Öğrenci (Adli bilimler lisans)	Çalışmıyor	Orta
T4E	20	Kocaeli	Bekâr	Lise	Öğrenci (Ön lisans)	Çalışmıyor	Orta
T5E	21	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	İşçi (Gemi inşaatçısı)	Çalışmıyor	Orta
T6E	22	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	İşçi	Çalışıyor	Orta
T7E	23	Kocaeli	Bekâr	Lise	İşçi	Çalışıyor	Kötü
T8E	23	Kocaeli	Bekâr	Lise	Öğrenci (Kimya lisans 3. sınıf)	Part-time çalışıyor	Orta
T9E	23	Kocaeli	Bekâr	Lise	Stajyer Hekim (Tıp son sınıf)	Çalışıyor	Orta
T10E	23	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	İşçi	Çalışıyor	Kötü
T11E	24	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	İşçi (Forklift operatörü)	Çalışıyor	Kötü
T12E	24	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Endüstri Mühendisi	Çalışıyor	Orta
T13E	24	Kocaeli	Bekâr	Lise	İşçi-Börekçi (AÖF ilahiyat lisans öğrencisi)	Çalışıyor	Kötü
T14K	24	Kocaeli	Bekâr	Lise	Stajyer Hekim (Tıp son sınıf)	Çalışıyor	İyi
T15E	26	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	Esnaf	Çalışıyor	Orta
T16E	26	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Bilg. mühendisi	Çalışıyor	İyi
T17K	26	Kocaeli	Bekâr	Ön lisans	Eczacı teknisyeni	Çalışıyor	Orta
T18E	26	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Çevre mühendisi	Çalışıyor	Orta
T19E	28	Kocaeli	Evli	Meslek Lisesi	Esnaf	Çalışıyor	Orta
T20K	28	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Türkolog	Çalışıyor	Orta
T21E	30	Kocaeli	Evli	Lisans	Kamuda yönetici	Çalışıyor	Orta
T22E	33	Kocaeli	Evli	Lisans	Sınıf öğretmeni	Çalışıyor	Orta
T23E	33	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Memur	Çalışıyor	Orta
T24K	34	Kocaeli	Bekâr	Lisans	Tarih öğretmeni	Çalışıyor	Orta
T25E	39	Kocaeli	Evli	Yüksek lisans	Çağdaş oyun yazarı. (Öğrenci-Doktora)	Çalışıyor	İyi
T26K	40	Kocaeli	Evli	Lisans	Polis memuru	Çalışıyor	Orta
T27K	42	Kocaeli	Boşanmış	Lisans (Biyoloji)	Laboratuvar teknikeri	Çalışıyor	Orta

T28E	42	Kocaeli	Evli	Lisans	Meslek lisesi öğretmeni	Çalışıyor	İyi
T29E	46	Kocaeli	Evli	Lise	Özel güvenlik	Çalışıyor	Kötü
T30E	47	Kocaeli	Evli	Lisans (Tıp)	Aile hekimi	Çalışıyor	İyi
T31E	48	Kocaeli	Evli	Lise	Müteahhit (İnşaat)	Çalışıyor	Orta
T32E	50	Kocaeli	Evli	Lise	İşçi	Çalışıyor	İyi
T33E	50	Kocaeli	Evli	Lisans (İlahiyat)	Vaiz	Çalışıyor	Orta
T34E	52	Kocaeli	Evli	İlkokul	Berber	Çalışıyor	Orta
T35E	52	Kocaeli	Evli	Lisans	Esnaf (Aile danışma merkezi sahibi)	Çalışıyor	Orta
T36K	55	Kocaeli	Evli	İlkokul	Ev hanımı	Çalışmıyor	Orta
T37K	55	Kocaeli	Bekâr	Lise	Esnaf (Kırtasiyeci)	Çalışıyor	İyi
T38E	58	Kocaeli	Evli	Meslek lisesi	Marangoz	Çalışıyor	Orta
T39E	58	Kocaeli	Boşanmış	Lise	Şoför	Çalışıyor	Kötü
T40E	58	Kocaeli	Bekâr	Yüksek lisans	Psikolojik Danışman	Çalışıyor	Orta
T41K	59	Kocaeli	Evli	Ön lisans	Esnaf (Tantunici)	Çalışıyor	Orta
T42E	63	Kocaeli	Evli	Doktora	Öğrt. Gör. İktisat bölümü	Çalışıyor	Orta
T43K	65	Kocaeli	Evli	Lisans	Öğretmen	Emekli	Kötü
T44E	68	Kocaeli	Evli	İlkokul	Esnaf (Dönerci)	Çalışıyor	Orta
T45E	69	Kocaeli	Evli	Lisans	İktisatçı	Emekli	Orta
T46E	69	Kocaeli	Evli	Lisans	Fizik öğretmeni	Emekli	İyi
T47E	70	Kocaeli	Evli	Lisans	Edebiyat öğretmeni	Emekli	Orta

3. 2. Cezaya ve Uygulanan Cezalara Katılımcıların Bakışından Elde Edilen Bulgular ve Tartışma

Araştırmada, Türkiye’de ceza adalet sistemine ve uygulanan cezalara katılımcıların bakış açısının anlaşılması amaçlanmıştır. Buna yönelik görüşmecilere, çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesinden hareketle “ceza nedir?”, “Türkiye’de suç işleyenlere uygulanan cezalarla ilgili ne düşünüyorsunuz?” şeklinde sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplardan ortaya çıkan temaların aşağıdaki tabloda öncelikle tematik analizleri yapılmış, ardından temalar kapsamında katılımcıların temsil değeri yüksek bazı örnek görüşleri üzerinden tartışılmıştır.

Tablo 2. Katılımcıların Cezaya ve Türkiye’de Uygulanan Cezalara Bakışı.

Tema	Alt Tema	Katılımcılar	Frekans (f)
Ceza	Suçun karşılığında uygulanan yaptırım.	T1E, T2E, T3K, T4E, T5E, T6E, T7E, T8E, T9E, T10E, T11E, T12E, T13E, T14K, T15E, T17K, T18E, T19E, T21E, T22E, T23E, T24K, T26K, T29E, T30E, T31E, T32E, T33E, T34E, T35E, T36K, T37K, T38E, T39E, T40E, T41K, T42E, T43K, T44E, T45E, T47E.	41
	Hastalıklı bünyelerin belki de toplumdan aforoz edilmesi.	T16E, T20K, T25E	3
	Eğitim, bilgilendirme.	T27K, T46E.	2
	Suçluların ıslahı	T28E	1
	<i>Toplam(f)</i>		47
Uygulanan Cezalara Bakış	Türkiye’de suç işleyenler hak ettikleri cezaları çekmiyor, verilen cezalar yetersiz.	T1E, T2E, T3K, T5E, T6E, T11E, T12E, T13E, T16E, T17K, T19E, T20K, T23E, T24K, T26K, T27K, T28E, T29E, T34E, T39E, T43K, T44E, T45E	23
	Kanunlarda belirlenen cezalar yeterli ama infaz edilmesinde sıkıntı var.	T9E, T21E, T30E, T33E, T35E, T38E, T40E, T41K, T47E	9
	Güçlü olan ağı deler geçer örümcek ağı gibi, güçsüz olan ağa takılır ona hukuk uygulanır.	T4E, T7E, T10E, T14K, T15E, T36K, T42E, T46E	8
	Cezaevinde yatırmak yerine çalıştırmak daha iyi olur.	T6E, T37K	2
	Kadın cinayetleri çok işleniyor diye TV’lerde sık sık çıkıyor, mesela ben bunların çok gösterilmesini yanlış buluyorum.	T32E	1
	Ceza olarak kişileri özgürlüklerinden mahrum bırakmak yeterli olmaz.	T25E	1
	Kısmen yeterli, kısmen yetersiz.	T18E	1
	Yeterli olduğunu düşünüyorum.	T22E	1
	Ceza ile ilgili kurumların başına çok merhametli insanların geçmesi lazım.	T31E	1
	Bilgim yok.	T8E	1
	<i>Toplam (f)</i>		48

Tablo 2’de “ceza teması” incelendiğinde katılımcıların büyük kısmının ($f=41$) cezayı suçun karşılığında uygulanan yaptırım olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Cezanın bir yaptırım olduğunu belirten katılımcılardan kimi cezaya “*Toplumun işleyişini, birliğini bozan; insanlara genel anlamda canlılara zarar veren kişiye uygulanan yaptırım (...)*” (T40E), “*Ceza, yaptığımız şeyin kurala uymadığını kişiye belirli metotlarla göstermektir, uygulamaktır yani o anki şeye göre yaptırım uygulamaktır*” (T11E) şeklinde görüşleriyle geniş çerçeveden bakmaktadır. Bu katılımcıların, cezayı toplumda sosyal birliğe zarar veren kişilere uygulanan bir yaptırım olarak cezanın varoluş gerekçesine işaret ettiği söylenebilir. Bu alt tema çerçevesinde katılımcılardan kimi de cezayı, “*Anayasa ve kanun maddeleri ile verilen yaptırımlar*” (T17K), “*(...) suçu işleyen hukuk tarafından yargılanması sonucu verilen yaptırım ders ya da suçun karşılığı*” (T9E) ifadeleriyle

hukuksal açıdan tanımlamaktadır. Cezayı hukuk yönünden yükümlülük vurgusuyla tanımlayan bir katılımcı ise şunları söylemiştir:

(...) belirlenen kanunlara uyulmadığı takdirde kişinin kendi rızası veya kendi rızası haricinde uyması gereken bazı yaptırımlar aslında. Yani kişi bir suç işlediği zaman kendisinin de tabii ki kabul ettiği ya da etmediği bir yaptırımcı tarafından bazı geri dönüşler olur. Mesela bir eylemin karşılığında bir geri dönüş olur. Bu eylemi gerçekleştiren kişi rızası veya rızası haricinde buna uymakla yükümlüdür (T12E).

Sosyal kontrol mekanizmalarından biri olan hukuk, belli bir toplumda sosyal düzeni sağlamak, korumak ve sürdürmek için devlet tarafından hem suçu hem de karşılığında verilen cezayı belirleyen bir adalet mekanizmasıdır. Modern ceza anlayışının “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi gereğince suç ve ceza hukuksal normlarla belirlenmektedir. Bu doğrultuda Türk Ceza Kanunu (TCK) 1. maddesinde de vurgulandığı üzere, suçu belirleyen bir hukuksal norm ihlal edildiğinde yine hukuksal bir normun belirlediği ceza ile karşılaşmaktadır. Cezaya hukuksal açıdan yaklaşan katılımcıların görüşlerinin yasalarda belirtilen ceza tanımıyla uyuştuğunu söylemek mümkündür. Ayrıca cezanın ne olduğu sorusuna “*Yapılan suçun ağırlığına göre verilen yaptırım*” (T14K) şeklinde cevap veren katılımcının bu görüşü, T.C. Anayasasının 38. maddesinde “(...) *kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez*” amir ilkesiyle örtüştüğünü göstermektedir. Bu alt tema çerçevesinde bazı katılımcılar ise cezayı “amaçları” açısından tanımlamaktadır. Katılımcılardan T6E, “*Kişilerin daha adaletli bir şekilde yaşam sürmesini sağlayan bir gereç*” diyerek cezanın “adaleti sağlama” amacına işaret ederken T31E, “*Suçların işlenmemesi için yapılan uygulama, yaptırım*” tanımıyla cezanın “caydırıcılık” yönünü vurgulamaktadır. Aynı zamanda T18E, “*Suç unsuruna bağlı olarak verilen mahrumiyet. Örneğin ben sizin kahvenizi çaldım, bunun karşılığında beni aynı şekilde mahrum etmek*” açıklamasıyla cezayı birebir karşılığının verilmesi olarak “bedel ödetme” amacı yönünden izah etmektedir. T4E, “*Yapılan suça verilen kontrol*” ifadesiyle cezanın “kontrol” amacına değinmektedir. T33E, “*Ceza da işlenen bu suçun hem bir tür karşılığını verilmesi hem de suç işleyen kişinin topluma uyumlu hale getirilmesi için yapılan işlem*” diyerek cezanın “bedelinin ödetilmesi” ile “topluma kazandırma” amacından bahsetmektedir. T7E, “*Bu suçları işleyen kişileri hem cezalandırmak hem bu suçların bir daha işlenmesini engellemek için bu suçları işleyen kişileri rehabilite etmek ve yapılan yaptırımlar*” olarak cezanın “caydırma” ve “rehabilitasyon” olduğunu belirtmektedir. Yukarıdaki paylaşımlardan hareketle katılımcıların çoğunluğu cezayı, suç işleyerek topluma zarar verenlere ve kanunlara aykırı davrananlara, bunun bedelini ödetmek, caydırmak, iyileştirmek ve böylece toplumda adaleti sağlamak için uygulanan bir yaptırım olarak teorik açıdan tanımladığı söylenebilir.

Araştırmada az sayıda katılımcı ($f=3$), cezayı toplumsal olgu yönünden tanımlamakta, suç işleyenleri toplumdan uzaklaştırmak olarak görmektedir. Bir katılımcının “hastalıklı bünyelerin belki de toplumdan aforoz edilmesi” cümlesinin bu konuyu kapsadığı

düşünüldüğünden analiz tablosunda alt tema olarak tercih edilmiştir. Bunu dile getiren katılımcı T25E, cezayı “(...) hastalıklı bünyelerin belki de toplumdan aforoz edilmesi, toplum dışına çıkarılması denilebilir, ceza belki de böyle bir şeydir” sözleriyle tanımlamaktadır. Katılımcılardan T16, ceza kavramına ilişkin “Suçlu görünen kişiyi alıkoyma durumu diye geldi aklıma ilk olarak (...)”, T20K ise “(...) cezaevine gönderilmesi gibi” şeklinde düşüncelerini belirtmektedir. Bu katılımcıların cezayı “toplumdan aforoz etme”, “alıkoyma”, “cezaevine gönderme” gibi sözlerle vurgulaması Durkheim’in *Toplumsal İş Bölümü* çalışmasında dile getirdiği geleneksel (mekanik) toplumlardaki kolektif bilincin hâkim olduğu cezalandırıcı anlayışı çağrıştırmaktadır.

Cezanın ne olduğu sorusuna katılımcıların yukarıda verdiği cevaplar genel olarak incelendiğinde, kavramsal çerçevede ele alınan cezanın teorik tanımı ve amaçlarıyla büyük oranda örtüştüğü anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, katılımcıların büyük kısmında cezanın ne olduğuna ilişkin teorik yönden bilinçli farkındalığının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Ne var ki katılımcılar tarafından cezaya olgusal açıdan az sayıda görüş belirtilmesi, toplumda ceza kavramına farkındalığın ceza uygulamaları yönünden düşük kaldığına işaret etmektedir.

Araştırma kapsamında “eğitim, bilgilendirme” ($f=2$), “ıslah etme” ($f=1$) olarak az sayıdaki katılımcı cezayı sadece iyileştirme yönünden izah etmektedir. Buna yönelik katılımcılardan T27K, “Başkasını zora sokmamayı öğrenmesi için kişiye verilen bir eğitim şekli diyebiliriz”, T28E ise “(...) kişinin ıslah edilmesi için yapılan her türlü duruma ceza diyoruz” sözleriyle düşüncesini dile getirmektedir. Çalışmada ceza kavramına ilişkin, “sadece iyileştirme perspektifinden” az sayıda görüş belirtilmesi, katılımcıların çoğunluğunun modern dönemde cezanın düzeltmeye, onarmaya, rehabilite etmeye ve topluma kazandırmaya evrilmesi hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmamasıyla açıklanabilir.

Diğer taraftan araştırma kapsamında, katılımcılara yöneltilen “Türkiye’de suç işleyenlere uygulanan cezalarla ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların Tablo 2’de tematik analizi yapılmıştır. Bu tabloda paylaşılan görüşler incelendiğinde, katılımcıların önemli kısmında ($f=23$) Türkiye’de suç işleyenlere uygulanan cezaların yetersiz kaldığı, onların hak ettikleri cezayı çekmediği düşüncesinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda katılımcılardan T28E “Yani bizim TCK’nın inanılmaz açığı var. (...) Türkiye’deki Türk ceza kanununun verdiği yasalarda ben açık olduğunu, yeterli olmadığını, bu suçu işleyenlerin de delip delip girerek kullandığını düşünüyorum” diyerek kanunlardaki eksikliklere vurgu yapmaktadır. Başka bir katılımcı tecavüz gibi ağır suçluların bile hak ettiği cezayı çekmediğini öfkeli bir şekilde şöyle dile getirmektedir:

Yeterli değil. Ülkemizde her gün suç işleniyor. Yani bunun cezası adam bugün gidiyor bir ifade veriyor, 2 saat sonra serbest. Yani 15 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz ediyorlar, adam gidiyor 1 ay, 2 ay, 6 ay sonra cezaevinden çıkıyor. Böyle bir sistem olmaz ya! Bu cezaların değişmesi

gerekiyor! Bu şekilde gitmez yani. Bizim ülkemizde bence cezalar çok yetersiz (T29E).

Cezaların yeterli olmadığını belirten bazı katılımcılar, “(...) biraz daha ağırlaştırılabilir” (T6E) şeklinde genel olarak suç işleyenlere daha sert cezalar verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bir kısım katılımcı da suç türlerine göre daha ağır cezalar verilmesi gerektiğini söylemektedir. Kadın polis memuru olan katılımcı T26K, “Suçların hem mesleki olarak hem bir anne olarak suçların kesinlikle ve kesinlikle çok farklı yaptırımlarının olması gerekiyor. Örneğin çocuklara cinsel taciz bunu hiçbir şekilde affedemem yani, bunu yapanlar bence hadım edilmeliler yani (...)” şeklinde düşüncelerini aktararak bu türden suç işleyenlere daha ağır cezalar verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Başka bir kadın katılımcı T24K, “Yetersiz buluyorum. Yüz kızartıcı suçların cezasının daha ağır olması gerekiyor. Mesela adam boşanmış karısını çocuğunun önünde rahat bir şekilde öldürüyor. Bu tarz suçlara uygulanan cezaları yetersiz buluyorum” diyerek bazı suçlara verilen cezaların hafif kaldığını dile getirmektedir. Buradaki bulgulara benzer şekilde, İngiltere ve Galler’de 2022-2023 yılında yapılan *Public Opinion and Understanding of Sentencing* (Kamuoyu ve Ceza Anlayışı) adlı araştırmanın bulgularında, 1990'lardan bu yana birbirini izleyen hükümetlerin bir dizi suçlarda azami cezaları artırmasına rağmen ciddi suçlara karşı kamuoyunun bakışında gözle görülür bir sertleşme olduğunun yaygın olarak kabul edildiği; anket bulgularında “cinayet”, “tecavüz” ve “aile içi hırsızlıkta” hapis cezalarının daha da artırılmasına yönelik önemli bir toplum desteği olduğu sonucu çıkmıştır (House of Commons Justice Committee, 2023). Yapılan görüşmelerde cinayet, taciz, tecavüz gibi ağır suçlara öfkelenen, bunlara verilen cezaları yeterli görmeyen ve daha da arttırılmasını isteyen katılımcıların tutkulu bir intikam duygusu içinde oldukları gözlemlenmiştir. Ciddi suç eylemleri doğrudan kendilerine yapılsa bile toplumun ortak değerlerine saldırı olarak görüldüğü, suça bulaşmamış dürüst bireylerin vicdanlarını yaraladığı ve bu nedenle tepkili bir şekilde ağır cezalar verilmesini istedikleri söylenebilir. Bu bulgulardan, toplumda infial yaratan ciddi suçlarda toplumun cezaya bakışının duygusal-sembolik teori çerçevesinde olduğu çıkarımı yapılabilir.

Çalışmada katılımcıların bir kısmı, cezaların “caydırıcılık” yönünden yetersiz olduğunu açıklamaktadır. T34E, “Çok basit, gülünç cezalar veriliyor. Caydırıcı cezalar yok. Yetersiz, çok az” diyerek cezaların caydırıcı olmadığından yakınmakta; T23E ise “Suç işleme oranına bakarsak yeterli değil. Çok fazla davalar, suçlar sürüyor. O yüzden pek caydırıcılığı yok. Cezalar yetersiz” şeklinde düşüncelerini aktararak suç oranlarının yüksek oluşunu cezaların caydırıcılıktan uzak olmasına bağlamaktadır. Cezaları çok yetersiz gören ve caydırıcı olmadığını düşünen T19E, “çok büyük suçlara bile cezalar çok hafif olduğu için herkesin suç işlemeye meyili artıyor” şeklindeki vurgusu üzerinden bu durumu kişileri suç işlemeye özendirilmesiyle ilişkilendirmektedir. “Suç Korkusunun Toplum ve Birey Davranışları Üzerindeki Etkileri: Bursa Örneği” adlı yüksek lisans çalışmasında, 2701 kişi ile yüz yüze görüşerek anket uyguladığı katılımcılara, “suçların önlenmesi için sizce neler

yapılmalı?” açık uçlu sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılar 20 farklı başlıkta görüş belirtmiş; ikinci sırada %15,56 ile cezaların arttırılması ve üçüncü sırada %13,67 ile polisin aldığı güvenlik önlemlerinin artması çıkmıştır. Bu sonuç, toplumda meydana gelen suç olaylarının faillerine verilen cezaların yetersizliğine bağlanmış ve bu verilerden yola çıkarak suç ile mücadelede kanunların caydırıcılığının önemli bir yeri olduğu vurgulanmıştır (Vural, 2018: 69-71). Daha önce kuramsal çerçeve kısmında açıklandığı üzere araçsal teori, insanların öncelikle davranış kontrolü ve caydırıcılığa odaklandığını öne sürmektedir. Bu teori, toplumda endişe kaynağını suç sorununun ciddiyetine, suç korkusuna ve buna kanunların caydırıcılık yönünden etkisizliğine bağlamaktadır. İnsanlar kendilerinin ve toplumsal çevresindeki diğer kişilerin zarar görmesinden korktukları için suç işleyenlerin caydırıcı bir şekilde cezalandırılmasını istemektedir. Araştırmada cezaları “caydırıcılık” yönünden yetersiz gören katılımcıların görüşlerine bakıldığında, cezalara bakışının bu bağlamda duygusallıktan ziyade araçsal olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer taraftan araştırmada, 18-29 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunun uygulanan cezaların yetersiz olduğu kanısına medyadan gördüğü haberler üzerinden vardığı anlaşılmaktadır. Bu konuda katılımcılardan T5E, “(...) *Haberlerde vs. gördüğümüz kadarıyla kişilerin hak ettikleri cezaların verilmediğini veya çekmediğini düşünüyorum*”, T8E “(...) *ya aslında medyanın yansıttığına bakarsak değil gibi çünkü insanların suçu işleyip elini kolunu sallayıp polis merkezinden çıktığı gösteriliyor, tabii bu da ne kadar doğrudur bilemem belki de değildir, tam olarak bilmiyorum istatistikleri*” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Ayrıca adaletin sağlanmasında yetersizliklere de vurgu yapan T1E, “*Yetersiz kesinlikle. Bugün bir suç işleyenleri televizyonlarda görüyorum ben mesela, çok yetersiz, sadece ifade verip çıkan suçlular da olabiliyor. Bu konuda ülkemizde adalet kavramında eksiklikler olduğunu söyleyebilirim*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Vural’ın 2701 kişi ile yüz yüze yaptığı anket sonuçlarında, işlenen suçlarla ilgili kişilerin %38,8’i televizyondan, %22,21’i internet sitelerinden, %20,55’i ise gazetelerden haber aldığı ortaya çıkmıştır (2018: 68). Çalışmada katılımcıların uygulanan cezalara ilişkin tutumlarını medyanın şekillendirmesi ve Vural’ın ulaştığı sonuçlar ile birlikte düşünüldüğünde, giderek kullanımı yaygınlaşan medyanın etkisinin cezasızlık algısı açısından göz önünde tutulmasını gerektirmektedir. Bu konunun, medya ve toplum odaklı bir şekilde ayrıca araştırma konusu yapılması gereken bir problem alanı olduğu söylenebilir.

Çalışmada bir kısım katılımcı ($f=9$), verilen cezaların yeterli olduğunu fakat daha çok infaz aşamasında yetersizlikler bulunduğunu açıklamıştır. Katılımcılardan T41K, “*Cezaların yeterli yaptırımı olduğunu düşünmüyorum. Suç işleyen kişiler alacağı cezaı bilerek, hesap ederek ona göre suç işliyor*” diyerek infaz uygulamalarının yetersizliğine işaret etmektedir. Uygulanan cezaları yetersiz gören T38E, “(...) *içeride adam daha da kötü oluyor (...) bir suçtan girenler daha da beter oluyor. Mafyalaşıyor açıkçası*” diyerek infaz biçiminin caydırıcı olmadığını belirtmektedir. Stajyer hekim olan T9E, “*Verilen cezalar belki başta yeterli gelebilir ama ondan sonra hep iyi halden dolayı affedilmeye işte berat, ceza*

indirimleri falan denetimli serbestlik uygulamaları aşağıya çekiyor. Verilen cezaları yeterli görmüyorum” şeklinde verilen cezaların başlangıçta yeterli görüldüğünü fakat denetimli serbestlik uygulamaları vb. yetersiz duruma getirdiğini ifade etmektedir. Vaiz (din görevlisi) olan T33E, “(...) asıl problemin teorik ya da kitabi olarak cezaların var olup olmamasından öte uygulanıp uygulanmaması meselesi daha çok öne çıkıyor. Bunlar ne kadar uygulanıyor, insanların çoğu gibi ben de tatminkâr değilim yani (...)” diyerek teorik olarak verilen cezalarda çok sıkıntı olmasa da tatbiki aşamasında yetersiz kaldığını ve bundan hoşnutsuzluğunu vurgulamaktadır.

Türkiye’de uygulanan cezalara bakışın nasıl olduğu sorusuna katılımcıların bazıları (f=8), cezaların herkese eşit ve adil bir şekilde uygulanmadığı cevabını vererek uygulanan ceza adalet sisteminde sorunlar bulunduğu işaret etmektedir. Katılımcı T42E, işaret edilen bu hususu “güçlü olan ağı deler geçer, örümcek ağı gibi, güçsüz olan ağa takılır ona hukuk uygulanır” şeklinde metafor üzerinden ifade etmiştir. Bu metafor ifadenin konuyu güçlü temsil eder nitelikte olduğu düşünüldüğünden çalışmada alt tema olarak kullanılmıştır.

Yeterli veya yeterli olmamak biraz yanlış olur ama Türkiye’de şöyle diyelim: hukukta da vardır; güçlü olan ağı deler geçer, örümcek ağı gibi, güçsüz olan ağa takılır ona hukuk uygulanır. Türkiye’de baktığınız zaman genel bir potansiyel siyasi çevren varsa ne yaparsan yap hiçbir şey olmaz. (...) (T42E).

Türkiye’de uygulanan ceza adalet sistemine eleştirel bir bakışla yaklaşan T42E, cezaların kişilerin siyasal konumuna, gücüne göre uygulandığını belirtmektedir. Katılımcılardan T15E, “Uygulanmıyor. Amcası dayısı olan sıyrıyor”, T7E ise “Kanunlarda belirtilen cezaların yerinde olduğunu düşünüyorum ama (...) Kanunda belirtilen cezaları bazı insanların nüfuzu sebebiyle olabilir ya da tanıdığı insanlar sebebiyle olabilir, onlara kasten uygulanmadığını düşünüyorum” sözleriyle kanunlarda yazılı olan cezaların yeterli olduğunu ancak uygulanmasında suç işleyen etkili kişisel bağlantıları olup-olmamasının belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. T4E ise “Bence yeterli değil ya. Atıyorum zengin arabayla adam öldürdü mü adli şartla serbest bırakılıyor, fakir öldürünce ama müebbet hapis alıyor. Adil olmadığını düşünüyorum” şeklinde Türkiye’de cezaların kişilerin ekonomik statüsüne göre uygulandığına dikkat çekmektedir.

Sonuç

Bu araştırma Garland’ın ceza sosyolojisi yaklaşımı çerçevesinde, ceza adalet sistemine ve ceza uygulamalarının sosyal etki ve sonuçlarına yönelik toplumsal tutumların sosyolojik gerçekliğini ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Ayrıca, Türkiye’de son yıllarda toplumda cezasızlık algısı olduğuna yönelik medyada sıkça gündeme gelen söyleme dayalı haberlerden yola çıkarak “toplumda gerçekten cezasızlık algısı var mı?” sorusuna cevap aranmıştır. Konuya yönelik öncelikle literatür araştırması yapılmış, ardından oluşturulan kavramsal ve kuramsal çerçeve kapsamında toplumdan katılımcıların Türkiye ceza adalet

sistemine ve uygulanan cezalara bakışı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında Kocaeli ilinde daha önce denetimli serbestliğe tabi olmamış 47 yetişkin gönüllü katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgulara göre; katılımcıların büyük çoğunluğu cezayı, kavramsal çerçeveye örtüşen bir şekilde suç işleyerek topluma zarar verenlere ve kanunlara aykırı davrananlara, bunun bedelini ödetmek, caydırmak, iyileştirmek ve böylece toplumda adaleti sağlamak için uygulanan bir yaptırım olarak tanımlamıştır. Katılımcıların çok az kısmı cezayı “toplumdan aforoz etme”, “alıkoyma”, “cezaevine gönderme” gibi vurgularla olgusal açıdan görüş bildirmiştir. Ayrıca çalışmada, yine az sayıda katılımcı ceza kavramını “sadece iyileştirme perspektifinden” açıklamıştır. Türkiye ceza adalet sisteminde uygulanan cezaları katılımcıların büyük çoğunluğu yetersiz bulmuş ve suç işleyenlerin hak ettikleri cezaları çekmediğini belirtmiştir. Bu katılımcıların bazıları, cinayet, tecavüz gibi infial yaratan ağır suçlara, öfkeli bir şekilde daha sert cezalar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada, bazı katılımcılar da örn. “*Çok basit, gülünç cezalar veriliyor. Caydırıcı cezalar yok*” (T34E) diyerek cezaların “caydırıcılık” yönünden yetersiz olduğunu söylemiştir. Çalışmada bir kısım katılımcı, verilen cezaların yeterli olduğunu fakat infaz aşamasında yetersizlikler bulunduğunu, bir kısım katılımcı ise cezaların herkese eşit ve adil bir şekilde uygulanmadığını ifade etmiştir. Diğer yandan, 18-29 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunun cezaların yetersiz olduğu kanısına medyadan gördüğü haberler üzerinden vardığı anlaşılmış, bu sonuç medyanın etkisinin cezasızlık algısı açısından göz önünde tutulmasının gerekliliğini göstermiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara Garland’ın ceza sosyolojisi perspektifiyle bütünsel bakıldığında; katılımcıların ceza kavramına teorik açıdan farkındalıklarının yüksek olduğu ama ceza uygulamaları açısından düşük kaldığı anlaşılmaktadır. Araştırmada ceza kavramına iyileştirme yönünden az sayıda görüş belirtilmesi, katılımcıların çoğunluğunun modern dönem ceza uygulamalarından fazla bilgi sahibi olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Uygulanan ceza adalet sistemini ve cezaları yetersiz gören katılımcıların toplumda infial yaratan ciddi suçlara duygusal-sembolik çerçeveden baktıkları, caydırıcılık yönünden yetersiz gören katılımcıların ise cezaya araçsal yaklaştıkları görülmektedir. Bu sonuç sembolik ve araçsal teorisinin savlarını desteklemektedir. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmının infaz aşamasında yetersizlikler olduğunu ve cezaların herkese eşit uygulanmadığını belirtmesi yukarıda ele alınan diğer sonuçlar ile birlikte değerlendirildiğinde; genel olarak katılımcıların büyük kısmının Türkiye ceza adalet sistemindeki ceza uygulamalarına yönelik olumsuz bakış açısı içinde olduğu, ceza adalet sisteminde uygulanan cezaları yeterli ve adil bulmadığı, suç işleyen herkesin hak ettiği cezayı çekmediğini düşündüğü, vicdanlarında onaylanmadığı ve bu nedenle katılımcılar nezdinde uygulanan cezaların toplumsal meşruiyetinin sağlanamadığı sonucuna ulaştırmaktadır. Dolayısıyla araştırmada, Türkiye ceza adalet sisteminin cezalandırma uygulamalarında cezasızlık algısına yönelik toplumsal bir gerçekliğin bulunduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan araştırmada, bir kısım katılımcının cezasızlık kanısına medya haberlerinden ulaşması, katılımcıların ceza adalet sisteminde uygulamalar yönünden ceza kavramına farkındalıklarının düşük kalmasıyla birlikte değerlendirildiğinde, oluşan

cezasızlık algısında medyanın da etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak her ne şekilde olursa olsun bu sonuç, medyada söyleme dayalı haberler olarak yer alan cezasızlık algısının toplumsal bir gerçekliği olduğunu değiştirmemektedir.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar, Türkiye’de uygulanan ceza adalet sistemi ve uygulanan cezalar konusunda cezasızlık algısını ortadan kaldıracak yeni ceza politikalarının gerekliliğine ve bu konuda topluma söylemsel olmayan güvenilir bilgilerle farkındalık kazandırılmasının önemine işaret etmektedir. Bu soruna çözüm bulunmadığı takdirde, toplumda var olan cezasızlık algısı artarak toplumsal huzuru bozabilir, ceza adalet sistemine yönelik hem toplumsal meşruiyeti hem de toplumda adalete olan güveni daha da zedeleyebilir. Ayrıca bu durum, toplumda suç işleme oranlarının artmasına ve suç korkusuna yol açabilir. Bazı kişi veya gruplara karşı işlenen suç üzerinden önyargı veya etiketleme oluşturabilir, kolluk kuvvetlerinden infaza uzanan yargı sürecini olumsuz etkileyebilir. Sonuç olarak cezasızlık algısı çözülmesi gereken önemli bir problemdir.

Bu niteliksel araştırma, probleme dair sınırlı sayıda katılımcıların görüşlerini yansıtsa da Türkiye’de konuya dair yapılabilecek daha kapsamlı yeni araştırmalara ve geliştirilebilecek yeni ceza adalet politikalarına ışık tutması ümidini barındırmaktadır. Bu konunun yukarıda değinilen önemi göz önüne alındığında, toplumun ceza adalet sisteminde uygulanan cezalara bakışını ceza sosyolojisi perspektifinden araştıran niteliksel ve niceliksel yaklaşımın bir arada kullanıldığı daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca bu konuya medyanın da dahil edilmesiyle yapılacak araştırmalar meselenin daha ayrıntılı anlaşılmasını sağlayabilir.

Kaynaklar

Ankara Barosu (2024). *Cezasızlık algısı hukuka güveni zedelemektedir*. Ankara Barosu Web Sitesi. <https://ankarabarusu.org.tr/duyuru/9f926bb6-c37a-11ee-afde-000c29c9dfce> adresinden 01.05.2025 tarihinde erişilmiştir.

Curiel, R. P. & Bishop, S. R. (2018). Fear of crime: The impact of different distributions of victimisation. *Palgrave Communications*, 4(1), 1-8. DOI: 10.1057/s41599-018-0094-8

Çeçen, A. (1993). *Adalet kavramı*. Gündoğan Yayınları.

Durkheim, E. (1960). *The division of labor in society*. (G. Simpson, Trans.). Copyright 1933 by the Macmillan Company, Fourth Printing. New York: The Free Press of Glencoe, Illinois.

Garland, D. (1990). *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*. The University of Chicago Press.

- Garland, D. (1991). Sociological perspectives on punishment. *Crime and Justice, The University of Chicago Press*, (14), 115-165.
- Garland, D. (2001). *The culture of control*. The University of Chicago Press.
- Gelb, K. (2008). Measuring public opinion about sentencing. *Sentencing Advisory Council*. https://www.researchgate.net/publication/264122347_Measuring_Public_Opinion_about_Sentencing 07.05.2025 tarihinde erişildi.
- Google (2025). *Cezasızlık algısı*. Google Arama Motoru. <https://www.google.com/search?q=cezasızlık+algısı> adresinden 31.05.2025 tarihinde erişildi.
- House of Commons Justice Committee (2023). Public opinion and understanding of sentencing. *Published by Authority of the House of Commons, HC 305*. <https://publications.parliament.uk/pa/cm5803/cmselect/cmjust/305/report.html> adresinden 07.05.2025 tarihinde erişildi.
- Maruna, S. & King, A. (2004). Public opinion and community penalties. A. Bottoms, S. Rex & G. Robinson (Ed.), in *Alternatives to prison, options for an insecure society* (pp. 83-112). Willan Publishing.
- Mead, G. H. (1918). The psychology of punitive justice. *American Journal of Sociology*, 23(5), 577-704.
- Önkal, G. (2013). Boşlukları doldurunuz: hukuka rağmen hukukun mutlaklaştırılması. G. Önkal ve Ö. Sarı (Ed.), *Suçun sosyolojisi cezanın felsefesi, temel kavramlar ve tartışmalar* içinde, (ss. 317-325). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özbek, V. Ö. (2005). 21. yüzyılda ceza adaleti. H. Ökçesiz (Haz.), *Hukuk felsefesi ve sosyolojisi arşivi* içinde (s. 96-108). İstanbul Barosu Yayınları.
- Radcliffe-Brown, A. R. (1993). Toplumsal yapı. H. Ökçesiz (Haz.), (Çev. M. T. Özcan), *Hukuk felsefesi ve sosyolojisi arşivi* içinde (s. 121-135). Nüans Basın Yayın.
- Stalans, L. J. (2002). Measuring attitudes to sentencing. J. V. Roberts & M. Hough (Ed.), in *Changing attitudes to punishment* (pp. 15-32). Willan Publishing.
- Stanford Law School (2025E.T.). *Three strikes basics*. Law School in Stanford, California. <https://law.stanford.edu/three-strikes-project/three-strikes-basics/> adresinden 20.05.2025 tarihinde erişildi.

- Şirin, T. (2019). Türkiye’de cezasızlık sorunu ve anayasa mahkemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C.21 (Özel Sayı), 1577-1607.
- T.C. Anayasası (1982). *T.C. Resmî Gazete*, (Sayı. 17863). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Tokdemir, S. (2017). Ceza adaleti sistemine yeni bir yaklaşım: tamamlayıcı bir sistem olarak “onarıcı adalet” mekanizması. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, EÜHFD, C. XXI, 1–2, 75-114.
- Topçuoğlu, T. (2015). Türkiye’de suçluluğa ve infaz politikalarına ilişkin veri ihtiyacı. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 3(1), 167-190.
- TÜİK (2024). *Türkiye iç göç istatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2024-54082>
- Türk Ceza Kanunu (2004). *T.C. Resmî Gazete*, (Sayı. 25611). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Tyler, T. R. & Boeckmann, R. J. (1997). Three stikes and you are out, but why? The psychology of public support for punishing rule breakers. *Wiley on Behalf of the Law and Society Association*, 31(2), 237-266.
- United Nations Economic and Social Council (2005). Promotion and protection of human rights. *Commission on Human Rights*, E/CN.4/2005/102/Add.1. <https://docs.un.org/en/E/CN.4/2005/102/Add.1> adresinden 01.05.2025 tarihinde ulaşıldı.
- Vural, B. (2018). *Suç korkusunun toplum ve birey davranışları üzerindeki etkileri: Bursa örneği*. (Yayın no. 531652). [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi].